

ARON PUMNUL - ÎNDRUMĂTOR DE CONȘTIINȚĂ NAȚIONALĂ

Petru Bejenaru

În timpul revoluției de la 1848 se refugiază în Bucovina Imperiului austriac personalități proeminente ale mișcării naționale și culturale între care: Vasile Alecsandri, Alexandru Ioan Cuza, Costache Negri, Mihail Kogălniceanu, Alecu Russo, Vasile Mălinescu, George Sion, George Barițiu și alții. Aici vor găsi sprijinul și ospitalitatea familiei Doxachi Hurmuzachi¹.

După multe peregrinări și în condiții extrem de grele, vine în Bucovina, la Cernaucă, și profesorul Aron Pumnul. Format la școala lui George Barițiu, I. Rusu și Simion Bărnuțiu și, mai cu seamă, la școala Revoluției de la 1848, împreună cu frații Hurmuzachi, Aron Pumnul va sprijini acțiunile ideologice, lupta de eliberare socială și națională și va cerceta problemele limbii și literaturii române. Lupta pentru idealul național și mișcarea culturală românească sub impulsul activității revoluționarilor din Moldova și Transilvania și a cărturarilor patrioți din Bucovina au dobândit o perspectivă nouă, transformând Bucovina în "centrul aspirațiilor românești pentru crearea unui singur stat național cuprinzând toate provinciile de neam" cum spunea Nicolae Iorga.

Urmare a activității cărturarilor revoluționari, apare, în primul rând, gazeta "Bucovina"; mai târziu se constituie "Societatea pentru cultura și literatura română în Bucovina", apar alte ziare și gazete românești și societăți cultural-politice care militau pentru emancipare națională.

În baza petiției înaintate adunării parlamentare de către "cei mai respectabili locuitori ai Bucovinei" s-a decis ca la Institutul de studii filosofice din Cernăuți să se înființeze o catedră de limba și literatura română. Sarcina catedrei nou create era dificilă deoarece "în Bucovina nu s-a găsit până acum mai nimica pentru învățarea și cultivarea graiului românesc, căci în această privință se află numai două școli naționale, în Cernăuți și Suceava, în care primesc copiii, în elementele acestui grai, un învățământ neîndestulătoriu până în clasa a II-a", se scria în raportul înaintat prezidiului Țării². În același raport se solicita și o anumită sumă "pentru înființarea unei biblioteci românești cu atât mai vârtos cu cât cărțile științifice românești și alte izvoare în limba română vor trebui procurate cu multă osteneală și cu mari spese, mai ales în anii dintâi"³.

La adunarea din 11 ianuarie 1848, cu profesorii din Cernăuți, cu numeroși clerici și boieri, deși anterior s-au recomandat drept candidați la această catedră mai mulți preoți profesori, Alexandru Hurmuzachi propune candidat pe Aron

Pumnul, om de cultură deja cunoscut în Bucovina. În urma examenului la care au participat mai mulți candidați, a fost declarat reușit Aron Pumnul care devine profesor supleant. După un nou concurs din 15-16 iunie 1849 este numit profesor definitiv de limba și literatura română la Obergymnasium. Cunoscând dificultățile și neînțelegerile privind fondurile de finanțare a noii catedre, George Barițiu, aflat în strânsă prietenie cu Aron Pumnul va scrie: "Niciodată catedra de limba și literatura română nu s-ar fi fondat în gimnaziul nemțesc din Cernăuți, dacă acea familie nu s-ar fi făcut, cum se zice, luntre și punte pentru împlinirea acestui scop". Era, desigur, vorba de familia Hurmuzachi.

Catedra de limba și literatura română avea să devină, în foarte scurt timp, pentru toți românii bucovineni, "paladiul științei naționale, altariul simțului și al virtuții, vatra naționalității române" așa cum mărturisea Alexandru Hurmuzachi.

Din primele zile, Aron Pumnul a mișcat sufletele elevilor săi, răspândind în juru-i, cu o rară generozitate, sentimente de dragoste față de neamul românesc, de trecutul său istoric și de marea comoară a limbii române. În anul 1849 se introduce o nouă organizare școlară și, ca urmare, Institutul de științe filosofice s-a contopit în gimnaziul superior cu fostul gimnaziu de patru clase. Acum gimnaziul avea opt clase, fiind împărțit în gimnaziul inferior (de jos) și gimnaziul superior (de sus). Aron Pumnul trece cu catedra sa la gimnaziu, având obligația de a preda săptămânal 5 ore de limba și literatura română, numai la clasele superioare. Om cu o distinsă formație culturală, slujitor al unui mare crez al vieții sale, profesorul "fără a se sfii de muncă și de neajunsuri a consimțit să propună graiul românesc" în toate cele opt clase ale noului gimnaziu și să "extindă numărul orelor pe săptămână de la 5 la 16"⁴.

Înalta spiritualitate în care se desfășurau lecțiile, valoarea adevărului demonstrat de ele, arta de a trata frumos și extrem de riguros temele de limba și literatura română făceau ca elevii să-l aștepte pe profesor "în mare liniște și aceasta din cauza respectului și iubirii ce aveau toți pentru acest bărbat"⁵.

Întemeiate pe interesante lecturi, ne apar în fața ochilor clase de adolescenți de 14-16 ani, ordonați îmbrăcați, cu păr mare și bogat, puțin pieptănat și cu ochii în evidentă expresie de cunoaștere, așteptând în bănci, gata să primească acele valori culturale și etico-morale pe care numai un cărturar devotat, credincios vocației și iubitor de semeni le putea oferi generos și durabil. Rămânea la catedră parcă în uitare, demonstrând și argumentând marile adevăruri ale istoriei neamului nostru, valorile fundamentale ale literaturii și culturii române, înalta spiritualitate românească. În una din bănci se afle gimnazistul Eminovici Mihai. Apartenența la un neam și-o țară, comuniunea înfăptuită în lecțiile de o didactică elevată, iubirea, marea-i iubire pentru semeni, robustețea gândirii de cărturar patriot, splendida frumusețe sufletească, constituiau trainicul suport al didacticii pedagogului de vocație - Aron Pumnul - dascăl care se învâluie împreună cu mai vestitul său elev, Mihai Eminescu, în nimbul de legendă al neamului românesc.

Cu un profund sentiment al apartenenței la poporul român din Bucovina,

Aron Pumnul a militat pentru cultivarea în rândul tinerimii de la Cernăuți a respectului și devoțiunii față de limba română despre care spunea: "limba românească este cea mai sfântă și cea mai prețioasă comoară a nației românești, fiindcă ea este chiar sufletul său; atât timp cât limba românească se va vorbi, va trăi și neamul...". Rostirea o făcea tot mai devotat, ca un autentic legământ de credință la care îndemna și determina tot mai mulți tineri. Slujirea cu credință și cu autoritatea de mare cărturar a adevărului despre rolul și semnificația limbii române fac din profesorul Aron Pumnul un model de conduită didactică și socială.

În creșterea lui Eminescu, susțin mulți autori, Aron Pumnul a avut un rol hotărâtor, nu numai ca propunător de catedră, ci și ca îndrumător de conștiință națională.

Parcurgând paginile "Lepturariului" ne convingem că profesorul Pumnul a cunoscut foarte bine scrierile înaintașilor și contemporanilor, a selectat și cuprins în manualele sale acele bucăți literare care aveau menirea de a trezi în rândurile tineretului conștiința demnității naționale, a dezvoltat dragostea pentru limbă, lege, neam, pământ, datină, obiceiuri, rămânând credincios ideii că "limba românească este cel mai sfânt și prețios tezaur al națiunii române" și de aici datoria de a păstra, cultiva și îmbogăți limba noastră.

Manualele au fost editate pentru a servi școlile bucovinene aflate sub dominație austriacă și autorul lor, Aron Pumnul, era un adept al ideii de autonomie a Bucovinei în Imperiu și un militant pentru unirea tuturor românilor. De aici și criteriul de bază în selectarea textelor pentru aceste manuale. Astfel de manuale au crescut generații întregi de tineri în spiritul dragostei pentru tot ce este românesc, aducând argumente pentru justificarea sentimentului mândriei naționale.

Astfel de cărți de inimă, minte și învățătură întrețin admirația pentru străbuni, dau detalii despre români și, în multe texte, cuprind elogii aduse dacilor. După organizarea și selectarea textelor, după modul de concepere a manualelor deducem cu ușurință trăirile launtrice, atitudinea și personalitatea autorului, cu o puternică rodire în mintea și sufletele acelor tineri veniți să învețe cu profesorul Aron Pumnul. Bunăoară, în aceste manuale se vorbește despre strămoși, datini și obiceiuri urmărind să se nască și să se dezvolte în sufletul elevilor dragostea față de pământul natal și față de neam, admirația pentru înaintași, mândria națională. Iată câteva titluri semnificative: *Însemnele Moldovei, Podul lui Traian peste Dunăre, Pasul de la Turnu-Roșu, Mormintele la cei vechi, Îmbrăcămintea romanilor, Câteva întâmplări scoase din istoria patriei române*. Erau cuprinse și texte despre Imperiu, dar puține la număr.

Din scrierile lui Iuliu Baraș au fost selectate bucăți în care se explicau diverse fenomene din natură și societate, iar din cele ale lui Damaschin Bojincă, bucățile referitoare la civilizația greco-romană, la mitologie, datini și credințe. Din "Foaie pentru minte, inimă și literatură" selectează pagina cu titlul *Iubirea de patrie* în care se definește patriotismul ca "ceva mai înalt, ceva mai vrednic de natura morală a omului, este sentimentul nobil...".

Personalitatea de cărturar patriot și pedagog de vocație o exprimă și poeziile cuprinse în manualele pentru cursul inferior. Aici întâlnim poeziile lui Anton Pan, Gheorghe Asachi, Vasile Alecsandri, Alexandru Donici, George Sion, Grigore Alexandrescu, Dimitrie Bolintineanu, Ion Heliade Rădulescu, Cezar Bolliac și alții. Spațiul nu ne îngăduie să redăm și alte detalii despre aceste manuale concepute și realizate de profesorul Aron Pumnul.

Ca pedagog ce era, Aron Pumnul a tipărit volumele: *Convorbire între un tată și fiul său asupra limbii și literaturii românești* (1850), *Lepturariu românesc din scriitorii români în șase volume* (1862-1865), cercetarea *Privire peste 312 din proprietățile din care s-a format Fondul religionar* (1865) și o carte de gramatică în nemțește în care a adunat cele mai importante reguli ale limbii române⁶. Numeroase studii au rămas în manuscris și în parte, publicate mai târziu de către profesorul Ioan al lui Gheorghe Sbiera.

Pentru acestea a muncit foarte mult "lucrând zi și toată noaptea, târându-se cu trăsura la școală" întrucât era bolnav și-și continua așa prestigiosul său apostolat. Cu puteri tot mai puține, dar cu acel legământ purtat numai de marii cărturari patrioți, "suferind ca un martir numai ca să mai poată aduce folos, serviciu cauzei căreia s-a închinat"⁷, Aron Pumnul a lucrat fără încetare asupra-i, asupra tineretului și asupra foii albe de hârtie pe care generos a lăsat-o plină de adevăruri despre limbă, despre noi românii, despre oameni.

Ca profesor, Aron Pumnul era blând, trata elevii ca pe fiii săi, "niciodată nu cerea de la ei decât aceea ce fiecare era în stare să facă"⁸ și de aceea și elevii își făceau cu plăcere datoria, străduindu-se a deveni tot mai buni. Cerea elevilor să fie preocupați a întrepinde ceva, să se facă folositori obștei și combătea pierderea timpului cu lucruri neînsemnate, lenevia și, cu deosebire, lipsa unor idealuri clare în viață. În întreaga sa activitate a rămas fidel ideii că existența omului în societate este posibilă numai unde sunt suverane legi aprobate de toți, acolo unde se respectă ordinea și "libertatea fiecăruia".

În biblioteca Universității din Cernăuți s-a păstrat și un catalog de buzunar al profesorului Aron Pumnul care cuprindea numele elevilor ce frecventau cursurile, clasele din care făceau parte, orarul săptămânii, semnele folosite în corectarea tezelor elevilor etc.

Cercetând acest document școlar personal ne dăm seama de minuțiozitatea, rigoarea și preocuparea profesorului pentru orientarea și evidența muncii de educație a tinerilor, respectul față de elevii săi, stăruința în a avea ordine nu numai în lecții, ci și în acțiunile sale culturale cât și în evidența acestora.

Cu unii elevi lucra mult și după orele de clasă, cu multă răbdare și tact pedagogic, fiind un profesor binevoitor, generos în munca de educație - un slujitor devotat crezului său de viață și de muncă în școală.

Își întemeia munca cu elevii pe reguli și principii științifice, pe o amplă cunoaștere a acestora și pe marea dragoste de oameni. De aceea munca sa la catedră era o continuă dăruire, o densă fluență de cunoștințe, idei și simțăminte

către tinerii gimnaziști, un creuzet în care se formau oameni adevărați.

Susținând cu convingerile sale despre "puterea creativă" a limbii române, profesorul Aron Pumnul demonstra elevilor săi că ea (limba română) "este în stare să-și înmulțească până la nesfârșit cuvintelnicul său" dacă pleacă numai de la rădăcinile, "sufiptele" și "prefiptele" ce le posedă în structura sa gramaticală.

Dincolo de erorile de limbă pe care le-a comis prin exagerările etimologizante, Aron Pumnul exprima marele adevăr al limbii, exprima tot mai frumos munca și viața oamenilor. Este gândirea și activitatea profesorului, ideea că limba, ca mijloc de comunicare, unește și solidarizează oamenii în jurul ideilor nobile, le formează un elevat univers spiritual în care sunt incluse tradițiile, obiceiurile, toată cultura sintetizată în marile attribute ale spiritului uman.

Vocația de a transmite valorile culturale și morale generațiilor tinere se exprimă și în rodnicia conlucrării profesorului cu elevii săi. Era apropiat de elevi, îi iubea sincer și exigent, de fiecare dată urmărea să le ușureze neajunsurile vieții, dar pregătindu-i, în același timp, pentru greutățile de mai târziu.

Aron Pumnul, îndrumător de conștiință națională, devotat vocației sale de mare cărturar patriot, printr-o muncă de mare valoare pentru tinerii studioși, reușește să înființeze biblioteca gimnaziștilor. În doar câțiva ani adună peste o mie de volume, reviste, ziare. Au fost înmănunchiate, chiar de la început, lucrări reprezentative aparținând unor oameni de seamă ai culturii noastre ca: Iancu Văcărescu, Alecu Donici, Dimitrie Bolintineanu, Andrei Mureșanu, Costache Negruzzi, Mihail Kogălniceanu, Matei Millo, Petru Maior, August Treboniu Laurean, Nicolae Bălcescu, Gheorghe Șincai, Alexandru Papiu-Ilarian ș.a. La această bibliotecă donație de cărți a făcut și elevul Mihai Eminescu⁹. Aron Pumnul întocmește o proclamație-manifest în care tinerii erau îndemnați să facă cunoscută biblioteca în rândul tuturor elevilor de gimnaziu și liceu și să le stimuleze lectura. De asemenea, profesorul Aron Pumnul este în corespondență și prietenie cu personalități vremii - Iacob Mureșan, V. A. Urechia, ministrul învățământului în vremea lui Al. I. Cuza, Nicefor Iliescu, arhimandritul mănăstirii Neamțului și Anastasie Panu prin care mărește averea de carte a bibliotecii gimnaziștilor din Cernăuți. Biblioteca funcționează în casa profesorului, iar ca bibliotecar lucrează și Mihai Eminescu⁹. Etapa studiilor la Cernăuți și activitatea la biblioteca gimnaziștilor a fost pentru Eminescu "locul de unde și-a pregătit și încercat aripile pentru primele zboruri". Aici Eminescu, sub puternica înrâurire a lui Aron Pumnul "cel mai iubitor de neam român din câți a cunoscut tineretul nostru școlar" - cum va scrie mai târziu poetul nostru național - a debutat cu cea dintâi poezie a sa în volumul *Lăcrimioarele învățăceilor gimnaziști*. Din *Lepturariu românesc* poetul s-a inspirat, spun exegeții, în creațiile: *Epigonii*, *Rugăciunea unui dac*, *Egipetul antic*, *Doina*. Fie numai prin sursa de inspirație oferită geniului poeziei universale, Aron Pumnul rămâne nemuritor și cu adevărat "părinte sufletesc".

De prea devreme profesorul Aron Pumnul contractase o boală nevindecabilă cu care s-a luptat până la trecerea pe celălalt tărâm. În ultimii ani ai vieții "venea

foarte neregulat în clasă", dar când venea, lecțiile erau "sărbătoare pentru noi" deși profesorul avea o înfățișare dureroasă și melancolică. Uneori își întrerupea lecția, părăsea sala, elevii îl însoțeau până la trăsură, îl ajutau să urce, iar Eminescu îl petrecea până acasă.

S-a stins din viață în plină activitate și capacitatea de a mai fi îndrumător de Conștiință națională și de care era mare nevoie la Cernăuți.

Aron Pumnul rămâne un nume, o vocație luminoasă și o permanentă îmbărbătare și speranță.

NOTE

1. Ion I. Nistor, *Istoria Bucovinei*, București, Ed. Humanitas, 1991, p. 97.
2. Mihai Iacobescu, *Din istoria Bucovinei*, București, Ed. Academiei Române, 1993, p. 447.
3. I. G. Sbiera, *Aron Pumnul. Voci asupra vieții și însemnătății lui dimpreună cu documentele relative la înființarea catedrei de limba și literatura românească la gimnaziul superior din Cernăuți, precum și scrierile lui mărunte și fragmentare*, Cernăuți, 1889.
4. Ibidem.;
5. Tudor V. Ștefanelli, *Eminescu și Bucovina*, Cernăuți, 1943, p. 18.
6. Augustin Z. N. Pop, *Amintirea lui Aron Pumnul*, în "Tribuna", 14 ianuarie 1982.
7. Nicolae Iorga, *Istoria literaturii românești contemporane*, vol. I, București, Ed. Adevărul, 1934, p. 46.
8. I. G. Sbiera, *op.cit.*
9. Luca Bejenaru și Petru Bejenaru, *Un mare pedagog de vocație, Aron Pumnul*, în "Buletin de informare și documentare metodico-științifică", vol. III, Suceava, 1989, p. 203.
10. Dimitrie Vatamaniuc, *Eminescu*, Galați, Ed. Porto-Franco, 1993, p. 30.

ARON PUMNUL - ONE TEACHER FOR ONE NATION

SUMMARY

The author tries to reveal the essential aspects of Aron Pumnul's activity in the Bukowinean National School, of this activity as a teacher and supporter for the national cause, of his contribution to didactic field. The author analyses the place and the cultural importance of Aron Pumnul's activity for Romanian students from this historical province.